

# Locale Belangen

Orgaan van de Vereeniging voor Locale Belangen.  
Verschijnt den 1sten en 16den van elke maand.

Commissie van Redactie:

J. J. G. E. RÜCKERT, G. de RAAD, F. W. M. KERCHMAN,  
Redactie-Secretaris: J. E. FLOHR.

Stukken der vereeniging betreffende te zenden  
a/d Secretaris G. de Raad, Semarang (Karreweg).

Voor stukken het Tijdschrift betreffende (redac-  
tie, advertenties enz.), wende men zich tot den  
Redactie-Secretaris, J. E. Flohr, Tegalwareng,  
Semarang.

## I N H O U D:

De „déconfiture” van de gemeente Bandoeng. — Decentraliana. — De  
Indische Raden. — Nederland. — Personalia. — Officieele Mededeelingen.

## De „déconfiture” van de gemeente Bandoeng.

### En wat er van waar is.

Op het jongste Decentralisatie-Congres is door den inleider van het  
præ-advies van den Heer H. E. Krol over: „De financieele *geste* der  
Locale Raden in Indië herhaalde malen de financieele *gestie* dier Raden  
ter sprake gebracht.

De Heer de Jongh vond, dat den Localen Raden in dit opzicht  
weinig blaam kon treffen. Er waren — aldus de geachte inleider —  
door de Raden in algemeenen zin zeker minder fouten gemaakt dan  
door de particuliere lichamen, voor een deel omdat het in de (latere)  
oorlogsjaren, den meesten Raden niet gemakkelijk viel op de openbare  
markt geld te krijgen, voor een ander deel omdat door de Colleges —  
zij het al niet uit eigen schranderheid, dan toch wegens gebrek aan  
fondsen — niet noemenswaard gelden zijn besteed geworden aan impro-

ductieve doeleinden. Het was gelukkig vrijwel overal bij *plannen* gebleven.

De financieele politiek der locale Raden kon in 't algemeen dus een niet-ongunstig oordeel ten deel vallen. Alleen de Bandoeng-déconfiture wierp een schaduw ook op de andere ressorten.

Ondergeteekende merkte op het congres bereids op, dat de financieele toestand van Bandoeng gezond kon worden geacht. Er werden wellicht enkele fouten gemaakt, doch fouten die herstelbaar waren, voor een goed deel dan ook reeds hersteld zijn.

Veel vergoelijing werd door den geachten inleider op het Congres gevonden in de omstandigheid, dat het Land, om door te drijven dat het Departement van Gouvernements Bedrijven naar de hoogvlakte kan worden overgebracht, de gemeente te veel lasten op zich liet nemen. De *débacle* kon dus z. i. niet geheel het Bandoengsche gemeentebestuur worden aangewreven. De oorzaak moest voor een goed deel worden gezocht in de toenmalige onverantwoordelijke Regeeringstaktiek.

We hebben hier te doen met een verhaal, dat door een ieder als het juiste wordt aanvaard, omdat het oppervlakkig beschouwd zoo logisch en waar schijnt. De een vertelt het dan den ander na en tenslotte heeft de fabel neiging historie te worden.

Waar de geruchten omtrent Bandoeng's financieel beleid, een nadeel voor het crediet van zuster-ressorten zouden kunnen gaan worden, moge hieronder een kort financieel beeld van bedoelde gemeente volgen. Wellicht dat dit overzicht er tevens toe kan leiden de Bandoeng-fabel te doen verhuizen naar het rijk, waar zij thuis hoort.

Vangen we aan met Bandoeng's buitengewone leeningsdienst te splitsen in *productief* en *improductief*.

*Productief.*

**Waterleidingbedrijf.**

| Jaar    | Kapitaal    | Explo-<br>tatie | Rente    | Afschrij-<br>ving | Netto-<br>Winst | Winst<br>in %                 |
|---------|-------------|-----------------|----------|-------------------|-----------------|-------------------------------|
| 1918    | f 380.124   | f 21.190        | f 16.317 | f 14.200          | f 29.523        | 7 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> |
| 1919    | „ 427.578   | „ 33.669        | „ 20.193 | „ 19.091          | „ 42.170        | 10                            |
| 1920    | „ 1.010.400 | „ 51.875        | „ 35.950 | „ 21.584          | „ 41.404        | 4                             |
| 1921    | „ 1.350.924 | „ 109.138       | „ 67.754 | „ 39.730          | „ 85.236        | 6 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> |
| Rm 1922 | „ 1.609.000 | „ 89.480        | „ 85.800 | „ 51.700          | „ 126.070       | 7 <sup>2</sup> / <sub>4</sub> |

*Opmerkingen:*

- 1e. De uitbreiding, gebracht in eenig jaar, heeft in 't algemeen een ongunstigen invloed op het winstcijfer van dat jaar omdat volgens volkomen juist voorschrift van de bedrijfsverordeningen over het in den loop van eenig jaar aan uitbreiding besteede, rente moet worden vergoed. Bandoeng neemt dan de helft van de normale jaarrente. De winst wordt dus met die meerdere (halve) rente van eerst later (b. v. een volgend jaar) productieve uitbreidingswerken gedrukt. Daarbij komt:
- 2e. dat Bandoeng nimmer salarissen op „aanleg” heeft geboekt, doch steeds de exploitatierekening daarmede heeft belast. Gevolg wederom: verkleining van de winst. Hoe omvangrijker dus de uitbreidingswerken in eenig jaar, des te meer een drukken van het winstcijfer.
- 3e. Mogen de boven opgesomde exploitatiekosten soms hoog en vooral grillig voorkomen, dan vatte men in het oog, dat de gemeente Bandoeng — op „Vorsicht” bedacht — steeds alle uitgaven, welke als kapitaalsuitbreiding bedoeld waren, doch om een of andere reden niet of slechts voor een deel aan de idee van „kapitaal” in den goeden zin des woords (d.i. dus van voldoende rentabiliteit) voldeden, ten nadeele van de exploitatierekening bracht. Zoo o.a. mislukte putboringen, pompinstallaties e. d.
- 4e. Ondanks dat alles zien we het winstcijfer crescendo vooruitgaan. In 1921 werd het Waterleidingtarief ongeveer met 45 á 50% verhoogd, (werking 1921 gedurende 9 maanden), doch ook zonder die verhooging zou het winstcijfer zich in steeds stijgende lijn hebben bewogen.
- 5e. Van financiers-zijde is wel eens opgemerkt geworden, dat de afschrijving bij het Waterleidingbedrijf toegepast, onvoldoende zou zijn. Dit berust vermoedelijk hierop dat volgens de verordening de afschrijving van uitbreidingswerken aanvangt in het jaar volgende op dat waarin de uitbreidingswerken tot stand komen. Houdt men dit niet in het oog, dan *lijkt* de afschrijving in 1920 en 1921 te laag, doch toetst men de afschrijvingsgetallen van die jaren aan de kapitaalcijfers 1919 en 1920, dan zal men opmerken, dat de afschrijving voldoende mag heeten.

De afschrijvingspercentages bedragen op:

- a. oprichtingskosten, meters, hydranten, putten enz. 100/0.
- b. stalen buizenet 40/0.
- c. bronnen, reservoirs, gegoten buizen 20/0.

Deze percentages steunen op en stemmen voor een deel overeen met die voorkomende in den Kalender für das Gas-und Wasserfach.

Bij vergelijking met Waterleidingbedrijven van andere locale ressor-ten valt op, dat de Bandoengsche percentages tot de hoogste gerekend kunnen worden. De gemeente Semarang past naast deze afschrijving op de werken echter nog een andere, zij het oneigenlijke, afschrijving toe. De winst wordt n. l. niet ten bate van de middelen gebracht maar ook afgeschreven. Het „waarom” is mij niet bekend maar zóó gezien komt het voor, dat die taktiek niet de juiste kan zijn, aangezien dat gaat ten koste van de huidige Semarangsche bevolking ten bate van een toekomstige.

#### Pasarbedrijf.

| Jaar    | Kapitaal  | Exploi-<br>tatie | Rente    | Afschrij-<br>ving | Winst    | in 0/0                        |
|---------|-----------|------------------|----------|-------------------|----------|-------------------------------|
| 1917    | f 377.787 | f 18.792         | f 18.785 | f 8.835           | f 12.377 | 3 <sup>1</sup> / <sub>4</sub> |
| 1918    | „ 365.859 | „ 27.818         | „ 18.591 | „ 11.928          | „ 7.881  | 2                             |
| 1919    | „ 358.009 | „ 24.263         | „ 18.097 | „ 11.928          | „ 16.635 | 4 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> |
| 1920    | „ 344.002 | „ 33.489         | „ 17.550 | „ 14.007          | „ 19.338 | 5 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> |
| 1921    | „ 347.074 | „ 60.482         | „ 17.277 | „ 13.928          | „ 44.573 | 13                            |
| Rm 1922 | „ 335.074 | „ 47.315         | „ 17.000 | „ 12.000          | „ 64.780 | 19                            |

#### Opmerkingen:

- 1e. In 1918 werd de afschrijving op gebouwen (gewapend beton) verhoogd van 2 tot 30/0. Op „oprichtingskosten” wordt 100/0 afgeschreven.
- 2e. De tarieven werden in 1921 over 1/3 der plaatsen verhoogd met ± 500/0. Doch ook afgescheiden hiervan blijkt het Pasarbedrijf steeds sterk vooruit te gaan.

Bandoeng beschikt over een 3 tal gemeentelijke pasars, één in het Centrum met 13 loodsen (zonder onevenredig hoge kosten vrijwel niet meer voor uitbreiding vatbaar), een in het Westen met 4 loodsen en een in het Oosten met 8 loodsen. Vooral de eerste en laatstge-  
noemde floreeren buitengewoon.

De pasars, alle in gewapend beton uitgevoerd, kunnen — dat zal een ieder die ze wel eens bezocht heeft willen toegeven — zeker wel tot de mooiste van Java worden gerekend.

**Slachtbedrijf.** Van te weinig beteekenis om er veel van te vermelden. Het bedrijfsverslag over 1921 geeft aan: Kapitaal f 28 565.—, exploitatiekosten f 13.472.—, rente f 1460.— afschrijving f 1278.—, nettowinst f 23.348.—.

Afschrijving 4<sup>0</sup>/<sub>0</sub> op gebouwen, 10<sup>0</sup>/<sub>0</sub> op „oprichtingskosten”.

**G. E. B. E. O.** (Gemeenschappelijk Electriciteitsbedrijf Bandoeng en Omstreken).

Dit is een z. g. gemengd bedrijf. Aandeelhouders zijn de Gemeente voor ongeveer de helft, het Gewest voor een kleiner, doch ook nog belangrijk deel en voor de rest particulieren. De machtspositie ligt in handen van de bezitters der preferente aandelen. Deze zijn voor het grootste deel in handen van de locale ressorten. De Directie is „particulier”. Van het à pari in het bedrijf gestoken kapitaal van 4 ton, toucheert de gemeente ongeveer 11 à 12<sup>0</sup>/<sub>0</sub> dividend. De aandelen worden — zooals bekend — ter Beurze steeds boven pari verhandeld.

De deelname van de gemeente in het electriciteitsbedrijf levert dus niet alleen idieële voordeelen op, doch blijkt ook in financieël opzicht een goede zet te zijn geweest.

**Bouwbedrijf.** Het is noodig op dit bedrijf ietwat dieper in te gaan. Eensdeels omdat het voor den lezer — voor zoover hem de zaken althans niet of slechts bij geruchte bekend zijn — interessant kan zijn te vernemen waarom dit specifiek Bandoengsche bedrijf ontstaan is en hoe dit gewerkt heeft, anderdeels omdat dit bedrijf door velen (ook door den Heer de Iongh op het 12e. Decentralisatie-congres) als de onwillekeurige veroorzaker van Bandoeng's déconfiture (?) wordt gequalificeerd.

Zooals bekend, waren en zijn nog de meeste departementen van algemeen bestuur gevestigd te Batavia. Alleen „Landbouw” resideerde te Buitenzorg. Hoofdzakelijk om defensiebelangen werd „Oorlog” een tiental jaren geleden naar het voornaamste punt der Preangerstellingen, i. c. Bandoeng, overgebracht.

Bandoeng had vóór dien al eenige bekendheid verworven als. . . laten we het maar met Soerabaja's plaatsvervangend Burgervader noemen:

„herstellingsoord voor de zieken van de kust”. De vestiging van het Departement van Oorlog bracht mede, dat Bandoeng's reputatie als gezonde, koele en mooie stad meer en meer bekend werd en dat van de zijde der Regeerings-bureau's en particuliere lichamen, welke daartoe in de gelegenheid waren, allengs stappen werden ondernomen om naar Bandoeng over te huizen.

Een van de Departementen, dat daartoe kans had, was Gouvernements-bedrijven. Ondergebracht in verschillende meestal ongeschikte kantoorgebouwen, gebouwtjes en krotten, moest worden getracht aan dezen — zoowel uit een oogpunt van dienstbelang als van economie — onhoudbaren toestand een eind te maken door één groot centraal kantoor te bouwen. Nu viel daarvoor te kiezen tusschen Batavia en Bandoeng. Bandoeng werd tenslotte de meest aangewezen plaats geacht. Niet alleen om klimatologische voordeelen, doch zeker ook wel voor een goed deel om defensiebelangen. Het is duidelijk van welk een enorme beteekenis het moet zijn in geval van oorlog de leiding der verkeersdiensten, als S. S., Post en Telegraaf, in Bandoeng, het centrale bolwerk, te hebben.

Toen door de Regeering en begrootingswetgever tenslotte besloten was dat G. B. naar Bandoeng zou overgaan, deed zich de vraag voor: hoe het gestelde doel in den kortst mogelijken tijd te bereiken. Het Land beschikte te Bandoeng niet over groote, goed geoutilleerde eigen diensten en waar er dus toch georganiseerd zou moeten worden, kwam het denkbeeld op, gebruik te maken van de bemiddeling der gemeente.

En nu komen we tot de veelbesproken contracten, welke Bandoeng in het moeras zouden hebben geholpen.

De korte inhoud dier overeenkomsten is deze: De Gemeente stelt een Bouwbedrijf in (speciaal) voor den bouw der kantoren G. B. en der benodigde ambtenaren-woningen, een en ander met gebruikmaking van gronden behoorend tot het gemeentelijk grondbedrijf.

De gemeente zou het kapitaal fourneeren—toentertijde geschat op ongeveer 10 miljoen.

Daartegenover verbond het Gouvernement zich:

- a. om de kantoorgebouwen in 40 jaar af te betalen (huurkoop),
- b. de woningen in huur te nemen en wel in dier voege, dat G. B. vergoedt:
  - 1e. de door de Gemeente te betalen rente en aflossing van het kapitaal volgens de boeken in de woningen gestoken; onder

kapitaal te verstaan alle uitgaven met inbegrip van disagio, kosten van beheer en toezicht, renteverlies gedurende den bouw enz.

2e. de door de gemeente te betalen rente over den in gebruik genomen grond;

3e. onderhoudskosten enz ;

Tenslotte werd de gemeente gewaarborgd tegen rampen als aardbeving, brand, oorlog enz.

De huurovereenkomst werd aangegaan voor 40 jaar, in welken tijd de woningen zullen zijn afgeschreven. Na afloop daarvan heeft het land het recht de woningen nog 35 jaren te gebruiken tegen een huur gelijk aan de rente van den grond naar op dat tijdstip te bepalen grondprijzen.

Men ziet: Alles was even aanlokkelijk! Het gemeentebestuur kon zonder risico een stadsuitbreiding aanvangen, welke naar eigen inzien en opvatting kon worden ten uitvoer gelegd, kon de toen nog betrekkelijk kleine plaats in den korst mogelijken tijd tot een flinke, fraaie stad doen uitgroeien. En nu moge door sommigen wel eens zijn opgemerkt, dat zij er niet zoo happig op zouden zijn geweest een Departement met z'n groote hoop kleinere ambtenaren en beambten naar een plaats te trekken, toch geloof ik dat geen van die Heeren — zoo zij Burgemeester van Bandoeng waren geweest — zich die schoone kans van stadsuitbreiding zouden hebben laten ontglippen. Alle voordeelen hier op te sommen, zou te veel plaats eischen, Doch om slechts één voorbeeld te noemen: zou de Technische Hoogeschool te Bandoeng zijn opgericht, als de teekenen er niet op gewezen hadden dat Bandoeng een voorname plaats onder Indie's steden zou gaan innemen. Een van die teekenen was de overbrenging van G. B. . . . . later wellicht door andere inrichtingen gevolgd!

Uit het voorenstaande zou men kunnen afleiden, dat er alleen vóórdeelen voor de gemeente Bandoeng zouden zijn geweest.

Inderdaad is er als aan elke zaak een keerzijde van de medaille aan te wijzen. En op die keerzijde valt te schrijven:

I. dat de Gemeente Bandoeng voor de behartiging van den G. B.-bouw moest terecht komen op de openbare geldmarkt.

Rekening houdend met de omstandigheid, dat de Indische gemeente nog weinig crediet heeft, moest een beroep van de gemeente Bandoeng alleen om circa 10 millioen te hoog worden geacht.

II. dat tengevolge van de op zich genomen taak om met bekwamen

spoed de werken G. B. uit te voeren, de gemeente vrijwel gedwongen werd meer geld in haar grondbedrijf te steken dan zij overigens gewild zou hebben.

Er is wel eens beweerd, — en het wordt vaak nog geloofd — dat G. B. contracten voor de Gemeente Bandoeng een strop zouden betee-kenen en als de oorzaak zouden moeten worden aangewezen van de financieele moeilijkheden, waarin die gemeente den laatsten tijd verkeert. En dat zou dan zijn om de hierboven ad I en II genoemde redenen. Vooral het ad I genoemde bezwaar had de Regeering moeten onder-kennen. Zij had — aldus de opmerkingen welke men hoort — moeten begrijpen, dat het niet uitgesloten moest worden geacht, dat de 10 miljoens-leening Bandoeng zou kunnen mislukken enz.

Nu is dit een achteraf-argument. Destijds kon, op grond van de omstandigheid, dat de geldmarkt willig bleek gemeenteleeningen tegen aannemelijke rente op te nemen, worden verwacht dat de voor den bouw van Gouvernements-Kantoorgebouwen met alles wat daarbij behoort, benoodigde gelden zouden kunnen verkregen worden. Immers het betrof hier een leening, waarvan de rentabiliteit door het Gouver-nement gegarandeerd was.

Het eerste beroep op de geldmarkt tot een bedrag van 1 miljoen in het najaar 1918 was dan ook een succes. Helaas, had de gemeente het maar niet bij één enkele serie-uitgifte gelaten! Doch ook dit is een achteraf-beschouwing.

In 1919 en 1920 viel er niet meer aan te denken om leeningen te plaatsen. Het Gouvernement heeft daarna steeds zelf de noodige milli-oenen beschikbaar gesteld (promesse-crediet) en dat met de meeste voortvarendheid en bereidwilligheid.

Door oorzaken buiten de schuld van de Regeering werd Zij echter gedwongen met deze bereidwillige beschikbaarstelling van miljoenen ietwat gereserveerder te worden. Zooals hiervoor onder II opgemerkt, werd het gemeentelijk grondbedrijf door de snelle wijze van werken bij het bouwbedrijf, tot meer kapitaalsaanwending gedwongen dan in de bedoeling lag. Het geld hiervoor (alsmede voor een inmiddels voort-gang hebbenden bouw van een gemeentelijk ziekenhuis) was er niet of althans in onvoldoende mate. Toen ging men er toe over de voor het Bouwbedrijf beschikbaar gestelde fondsen gedeeltelijk aan te spre-ken voor Grondbedrijf-doeleinden.

Om de Bouwbedrijf-werkzaamheden niet afhankelijk te doen zijn van

het Grondbedrijf werd de Directie van het Bouwbedrijf indertijd belast met de uitvoering der werken in die plans van het Grondbedrijf, waarin Bouwbedrijf werkte. Doordat die regeling, hoe aanbevelenswaardig overigens ook, administratief niet voldoende goed werkte — de voor het Grondbedrijf aangewende fondsen werden administratief niet behoorlijk gescheiden gehouden van de Bouwbedrijf-administratie — ging het financieel overzicht van hetgeen er in het Grondbedrijf werd gestoken, eenigszins verloren, met als gevolg dat op een gegeven oogenblik meer kapitaal voor het Grondbedrijf was aangewend dan aan leeningsgeld daarvoor beschikbaar was. Dit helaas ondanks van gemeentezijde uitdrukkelijk gegeven belofte, dat dit niet zou gebeuren. Het niet onverdiende doch betreurenswaardige gevolg daarvan was, dat het Gouvernement vermeende een Commissie te moeten aanwijzen om omtrent de zaken te rapporteeren. (In die Commissie werd ook de Burgemeester aangewezen).

Al spoedig bleek, dat de Bouwbedrijf-aangelegenheden in opzet goed waren. Wel waren er fouten gemaakt, maar dat mag bij een 12 miljoens-bedrijf, gedwongen tot snel werken onder moeilijke omstandigheden — het maakte eerst de hausse-jaren en thans de malaise mee — geen verwondering baren.

Het zou mij te ver voeren — en ik heb er bovendien geen bevoegdheid toe — hier mededeelingen te doen uit de uitvoerige rapporten van de bovengenoemde commissie. Het zij voldoende aan te teekenen, dat de Commissie, overtuigd als zij was dat de door de gemeente genomen maatregelen waarborgden, dat de Bouwbedrijf-zaken op doelmatige wijze zouden worden voortgezet, de Regeering voorstelde te blijven vertrouwen of althans weer vertrouwen te stellen in de Gemeente Bandoeng. En de Regeering is hiermede dan ook accoord gegaan.

Het Bouwbedrijf is met opzet wat uitvoerig behandeld, omdat een dergelijk bedrijf in geen ander lokaal ressort wordt aangetroffen, doch ook om aan te toonen, dat deze dienst de gemeente beslist niet in het moeras heeft geholpen, doch hoogstens *mede* aanleiding is geweest, dat meer kapitaal in het grondbedrijf werd vastgelegd dan oorspronkelijk bedoeld en zulks van door de Regeering beschikbaar gesteld „Bouwbedrijf-geld”.

Kan dit laatste op zichzelf niet worden goedgepraat, zoo valt toch dit niet uit het oog te verliezen, dat het van het Bouwbedrijf gebruikte geld op een enkele uitzondering na, *niet* op improductieve wijze werd aangewend, en indirect dat bedrijf ten goede kwam.

Tenslotte omtrent het Bouwbedrijf nog de volgende bijzonderheden:

- 1e. dat per ultimo 1921 in de kantoorgebouwen vast lag ruim 4 miljoen;
- 2e. dat aan woningen was besteed ruim 2 miljoen;
- 3e. dat in totaal in het bedrijf werd vastgelegd een bedrag van f 7.371.000.—.
- 4e. dat eind 1921 waren voltooid of in aanbouw 330 woningen.

### Grondbedrijf.

| Jaar     | Kapitaal    | Verkocht en ontvangen |
|----------|-------------|-----------------------|
| 1917     | f 591.580   | f 37.200              |
| 1918     | „ 831.500   | „ 430.700             |
| 1919     | „ 1.546.000 | „ 1.106.500           |
| 1920     | „ 3.269.000 | „ 285.000             |
| 1921     | „ 4.700.000 | „ 870.300             |
| Rm. 1922 | „ 4.000.000 | „ 1.583.700           |

In 1920 werd zoo weinig ontvangen, niet alleen omdat in dat jaar minder aan *particulieren* werd *verkocht*, doch verder omdat door omstandigheden een groote lijst van debiteuren ontstond, welke per eind 1921 was opgelopen tot ruim 1½ miljoen. Behalve de B. O. W. en Genie voor in beslag genomen of gereserveerde gronden ten behoeve van openbare inrichtingen, woningen, enz. was vooral het Gemeentelijk Bouwbedrijf groot-debiteur n. l. voor  $\pm 7\frac{1}{2}$  ton.

Toen de gemeente de millioenen benoodigd voor het Bouwbedrijf niet meer van de openbare markt betrok, maar van de Regeering kreeg op promessen, werd door 's Lands financieele diensten bezwaar gemaakt om de gronden door het Bouwbedrijf in beslag genomen ten laste van dat bedrijf aan het Grondbedrijf te betalen.

Te *begrijpen* valt dit standpunt wel, doch het was tenslotte toch onlogisch en het is een der oorzaken geweest, dat de gemeentelijke schuld aan het Bouwbedrijf—hiervoor is medegedeeld dat de gemeente

door den drang der omstandigheden Bouwbedrijf-fondsen voor andere doeleinden bezigde — onnoodig grooter werd.

Kan de beteekenis van Bandoeng's grondbedrijf blijken uit de hierboven vermelde verkoopen, een ander beeld moge door het volgende overzicht verkregen worden :

Vanaf eind 1917 werden in de gemeentelijke grondbedrijfplans gebouwd:

|     |                                                        |
|-----|--------------------------------------------------------|
| 227 | woonhuizen met een huurwaarde van f 125.— en daarboven |
| 126 | " " " " " " 75.— tot f 125.—                           |
| 427 | " " " " " " „ beneden f 75.—                           |

Behalve deze woningen werden nog op gemeente-gronden gebouwd: een ambachtsschool, 2 H. B. S. en, 5 Eur. Lagere scholen, een Mulo, een H. I. S., een Fröbel-kweekschool, een van Deventerschool, een middelbaar Techn. school, gebouwen der Theosofische Loge, gebouwen der Roemer Visscher Vereeniging, de kantoren Gouvernements-Bedrijven, Instituut Pasteur (10 H.A.), een gemeente Ziekenhuis (10 H.A.), Technische Hoogeschool (30 H.A.) enz. benevens industriele ondernemingen.

Raakt het tot dusver opgemerkte de *beteekenis* van het Grondbedrijf, zoo rest nog de rentabiliteit van het bedrijf aan te toonen.

Dit is bij een Grondbedrijf altijd zeer moeilijk.

In een door den Inspecteur van gemeente-financien van Batavia samengesteld globaal overzicht van den algemeenen stand der financiën op 31 December 1921 wordt terecht opgemerkt, dat „het al of niet rendabel zijn van het kapitaal, in het grondbedrijf vastgelegd, afhankelijk is van vele factoren, die te voren nooit met volkomen zekerheid vastgesteld kunnen worden”.

De heer Morren, lid van Soerabaja's gemeenteraad, wijst op het *speculatieve* karakter van grondbedrijven en op het gevaar, dat er in gelegen is om de jaarlijksche „algemeene kosten” als rente, uitgaven aan personeel, bij de *boekwaarde* der gekochte gronden te voegen. <sup>1)</sup>

<sup>1)</sup> Maar men geraakt op nog gladder ijs, wanneer men — zooals de toenmalige Burge-meester van Soerabaja in het Soerabajasch Handelsblad van 21 Maart 1921 doet — om de credietwaardigheid van zijn gemeente aan te toonen (?) de gronden gaat schatten op hun huidige marktwaarde en daartegenover stelt de voor den aankoop der gronden gemaakte schuld. Hierbij is uit het oog verloren, dat het voordeelig verschil tusschen huidige marktwaarde (geschatte waarde) en daartegen gemaakte schuld (boekwaarde) telken jare tengevolge van renteverlies kleiner zal worden, tenzij het renteverlies geheel gecompenseerd zou worden door stijging der marktwaarde van de gronden. Meestal zal dat echter niet het geval zijn,

Inderdaad dat is een gevaar, evenals het speculeeren op het uitgeven der gronden binnen zekeren termijn. Doch rekening houdend met al die factoren, alles op z'n *min gunstigst* genomen, is voor Bandoeng becijferd geworden, <sup>1)</sup> dat het grondbedrijf een vermoedelijke winst van 7 ton à 1 miljoen kan opleveren.

Hieruit kan geconcludeerd worden, dat het Grondbedrijf — hoe ook verder de zaken zouden mogen tegenloopen — op z'n minst *rendabel* zal zijn.

Recapituleeren wij uit vorenstaande beschouwingen, het per eind 1921 in *rendabele* bedrijven gestoken kapitaal dan krijgen we:

|                                      |   |              |
|--------------------------------------|---|--------------|
| Waterleiding . . . . .               | f | 1.351.000.—  |
| Pasarbedrijf . . . . .               | „ | 347.000.—    |
| Slachtbedrijf . . . . .              | „ | 29 000.—     |
| G. E. B. E. O. . . . .               | „ | 400.000 —    |
| Bouwbedrijf . . . . .                | „ | 7.371 000.—  |
| Grondbedrijf . . . . .               | „ | 4 700.000 —  |
| Totaal „rendabele” schuld: . . . . . | f | 14.198.000.— |
| Leeningsschuld . . . . .             | „ | 15.275.000.— |
| Blijft nog toe te lichten: . . . . . | f | 1.077.000.—  |

Reeds dadelijk kunnen we dus vooropstellen, dat (ruim) 1 miljoen het maximum is, wat door de gemeente *niet rendabel (improductief)* zou kunnen zijn aangewend. We zullen de wijze van besteding ook van dit miljoen hier de revue doen passeeren. We zien dan dat daarvan is uitgegeven aan:

- a. asfalteering . . . . . f 219.000.—  
 Hierop wordt jaarlijks 1/15 afgeschreven. Waarschijnlijk zal die termijn in de toekomst bekort worden b.v. tot 10 jaren. De begrooting 1922 liet door de fixeering van het accres deze voorgenomen versnelling van den afschrijvingstermijn echter niet toe.
- b. aanschaffing groot materieel . . . . . „ 112.000.—  
 Wort afgeschreven in 5 á 10 jaren, naar gelang van den aard van het materieel.

<sup>1)</sup> Voor belangstellenden moge verder worden verwezen naar de „Nota betreffende de financiering van den buitengewonen dienst” van de hand van Burgemeester Coops

- c. rioleering . . . . . „ 40.000.—  
 Wordt afgeschreven in 6 jaren Bedoeling is de kosten, zoolang nog niet tot daadwerkelijke uitvoering is overgegaan, ten laste van den gewonen dienst te houden.
- d. Ziekenhuis . . . . . „ 332.000.—  
 Voor een goed deel niet-rendabel.  
 Hangt af van de exploitatie-uitkomsten.
- e. burgemeester-woning . . . . . „ 161.000.—  
 Inderdaad is dit een „strop”. Helaas heeft Bandoeng het in dit opzicht niet bij *plannen* gelaten. Er wordt nog naar een geschikte bestemming van het huis gezocht. Overigens zal het voor de gemeente zaak zijn er voor zorg te dragen, dat de Burgemeesters-woning in korter tijd dan normaal voor steenen gebouwen wordt aangenomen, wordt afgeschreven.
- f. ambachtsschool met Directeurswoning . . . . . „ 60.000.—  
 Een improductieve uitgaaf als men alleen op het geldelijke let. Overigens is het een inrichting welke — zij het slechts voor een klein deel — in een werkelijke behoefte van de Inlandsche bevolking voorziet.
- g. grondschenking aan de Techn. Hooge school  
 Indertijd aan het Koninklijk Instituut voor Hooger Technisch Onderwijs aangeboden. Deze uitgaaf wordt in 10 jaren afgeschreven.

f 1.074.000.—

Hiermede zijn wij aan het eind gekomen van de beschouwing over Bandoeng's financiën. Al valt er wellicht terzake van den „improductieven” dienst een enkele aanmerking te maken, zoo kan toch de eindconclusie n.h.v. deze zijn, dat Bandoeng's buitengewone dienst in algemeenen zin *volkomen gezond* is.

Maar zal men zeggen: er moet toch wel iets waar zijn van den slechten roep van Bandoeng. De Voorzitter van het 12e. Decentralisatie-Congres zal Bandoeng's financieel beleid toch niet als een *déconfiture* qualificeeren, als er geen schijn van waarheid in zou zijn Juist, er is

een schijn van waarheid en daarop heeft helaas ook de Heer de Longh, geoordeeld.

Welke is nu die schijn? We zullen dit nog met een enkel woord weergeven.

Zooals hiervoor onder Bouwbedrijf reeds gereleveerd, zag de Regeering zich op een gegeven oogenblik genoodzaakt wat gereserveerder te zijn met de beschikbaarstelling van gelden voor het Gemeente-bouwbedrijf, omdat Zij ging merken, dat niet alle toegestane credieten werden aangewend voor het doel, waarvoor zij werden gegeven.

De gemeente had een deel dier gelden verbruikt voor het grondbedrijf en voor het Ziekenhuis.

Zooals reeds ten aanzien van het grondbedrijf opgemerkt, omdat door de vlucht welke het Bouwbedrijf nam, de gemeente gedwongen werd voor het grondbedrijf meer kapitaal aan te wenden dan aan leeningsfondsen aanwezig was. Wat het Ziekenhuis betreft was de toestand deze, dat geschil ontstond tusschen den B. G. D. en de Gemeente over de kosten van den bouw en vooral van de inrichting van het Ziekenhuis. Het Gouvernement wenschte toen zonder nader onderzoek de bijdragen, waarop de gemeente ingevolge de Ziekenhuisregelen (Stbl. 1917 No. 292) recht had (ongeveer 4 ton), niet verder beschikbaar te stellen . . . . . en de gemeente . . . . . ging er toe over in afwachting van de te verwachten bijdragen ook hiervoor Bouwbedrijf-fondsen te gebruiken.

Tot de krach kwam en de Regeering op een voor de gemeente hoogst ongelegen tijdstip, n.l. toen de geldkist tot op den bodem leeg was, verklaarde ook voor het Bouwbedrijf verder geen geld te zullen fourneeren, alvorens door een door Haar ingestelde commissie te zijn voorgelicht.

Waar ongeveer gelijktijdig en onverwacht de twee geldbronnen, waarop de gemeente rekende, ophielden te vloeien, liepen de betalingen tijdelijk niet zooals wel gewenscht was. Er waren al heel veel bevelschriften tot betaling uitgereikt, kleine leveranciers konden niet wachten enz.

Gelukkig kwam in dezen onhoudbaren toestand al heel spoedig eenige verbetering.

De Regeering — zich er inmiddels van verzekerd hebbende, dat de verder door Haar beschikbaar te stellen fondsen ook voor het beoogde doel zouden worden aangewend — was weer bereid gevonden door te gaan met de verstrekking van de fondsen voor de voortzetting van de Bouwbedrijf-werkzaamheden.

Wa  
zoo  
bereid  
het t  
een d  
Lands  
De  
betre  
financ  
Gec  
de aa  
werkza  
andere  
bijdrag  
niet in  
en op  
steeds  
± 4 t  
Regeer  
der do  
— eer  
De C  
te stell  
lemaal  
Doc  
gewees  
reikt k  
dezer,  
terwijl  
plaats  
te besc  
drage i  
Voor  
Zoo  
tuiging

\*) Va  
zij

Waren de Bouwbedrijf-zaken hiermede weer in het goede spoor, zoo bleven er toch nog moeilijkheden, doordat de Regeering niet bereid bleek om de gemeente — in vooruitloopen op de oplossing van het t.v. vermelde geschil in zake het Gemeente-ziekenhuis — ook maar een deel te geven van de der gemeente in elk geval toekomende Landsbijdrage.

Deze houding van de Regeering — hoezeer begrijpelijk — valt te betreuren, want zij is tenslot e hoofdoorzaak geweest, dat Bandoeng's financieele geste in zoo slecht aanzien is geraakt.

Gedwongen tot de voortzetting van den Ziekenhuis-bouw, aangezien de aannemers onder alleen oninwilligbare eischen \*) bereid waren de werkzaamheden stop te zetten, liep de schuld snel op, terwijl aan den anderen kant de Regeering maar steeds ongenegen bleek, de Landsbijdrage te verstrekken . . . . . Met als gevolg, dat de gemeente niet in staat was om, zooals een solvent debiteur betaamt, steeds vlot en op tijd te betalen. Die toestand dateert van medio 1921 en nog steeds wacht de gemeente op de haar toekomende Landsbijdrage van  $\pm$  4 ton. Intusschen moet eerlijkheidshalve worden opgemerkt, dat de Regeering, welke Haar beslissing afhankelijk stelde van het rapport der door Haar bij besluit van 7 September 1921 ingestelde Commissie — eerst sedert kort in het bezit der noodige bescheiden is gekomen. De Commissie kon, gezien de omvangrijkheid van het door haar in te stellen onderzoek, ook al moeilijk eerder gereed zijn. Tenslotte altemaal tenevallers voor de gemeente Bandoeng.

Doch aan alles is ook een goede zijde. Men is gedwongen zuinig geweest. Dank zij deze zuinigheid en uiterst voorzichtig beleid, is bereikt kunnen worden, dat alle uitgaven den dienst 1921 rakend, einde dezer, *d. i. dus binnen den vastgestelden tijd*, zullen zijn verevend, terwijl ook de uitgaven 1922 op vrij normale wijze hebben kunnen plaats vinden. En dit dus — het zij hier nogmaals herhaald — zonder te beschikken over de  $\pm$  4 ton, welke de gemeente nog als Landsbijdrage in de ziekenhuis-kosten te verwachten heeft.

Voorwaar een succes!

Zoo vorenstaande uiteenzetting in decentralisatie-kringen de overtuiging zou kunnen vestigen dat:

\*) Van den kant der gemeente gezien. De aannemers eischten, de zaken van hun zijde beschouwd, niet te veel.

- a. Bandoeng weliswaar veel moeilijkheden heeft gehad doch die door eigen kracht heeft weten te overwinnen,
- b. van een Bandoeng-déconfiture, in de beteekenis welke het woord heeft, niet kan worden gesproken,
- c. Bandoeng's financieele toestand gezond kan worden geacht,
- d. de algemeene decentralisatie door Bandoeng niet op werkelijke wijze is geschaad,
- e. zusterressorten uit dien hoofde dus geen wrok contra Bandoeng behoeven te hebben,  
*dan zou mijn doel bereikt zijn.*

BANDOENG, Juni 1922.

W.

---

## Decentraliana.

**Wijziging en aanvulling der Locale raden-ordonnantie.** De landvoogd vroeg het oordeel van den Volksraad over de volgende ontwerp-ordonnantie:

De Locale raden-ordonnantie (Staatsblad 1905 No. 181) ondergaat de volgende aanvullingen:

A. Aan het tweede lid van artikel 25f, zooals dat artikel luidt ingevolge de ordonnantie van 20 Juli 1916 (Staatsblad No. 507), worden toegevoegd de woorden: „en verdere wettige voordeelen”.

B. Tusschen de artikelen 26 en 27 wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende:

### Artikel 26a.

De bezoldiging van den secretaris van een gemeenteraad en de andere aan deze berekking verbonden wettige voordeelen worden, na overleg met den raad, door den Gouverneur-Generaal geregeld,

C. Tusschen de artikelen 43 en 44 wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 43a.

Indien met de uitvoering daarvan voor de gemeente een bedrag van f 10.000.— of hooger is gemoeid, treden de beslissingen van gemeenteraden betreffende het koopen, ruilen, vervreemden, bezwaren en in pand geven van onroerende zaken, van bewijzen van aandeel, van schuldbrieven of andere orderingen, alsmede beslissingen tot het deelnemen aan naamlooze vennootschappen, niet in werking dan nadat daarop de goedkeuring van den gouverneur-generaal is verkregen.

D. De tweede zinsnede van het negende lid van artikel 49, zooals dat artikel luidt ingevolge de ordonnantie van 18 Maart 1908 (Staatsblad No. 262), wordt gelezen:

Het ressort draagt zijn evenredig deel in de ontheffingen, verminderingen, afschrijvingen en kwijscheldingen op de hoofdsom toegestaan en betaalt aan den lande als vergoeding voor het innen twee ten honderd van het bedrag der opcenten, zoomede het collecteloon dat van landswege voor de inning der opcenten aan derden mocht worden uitgekeerd.

\* \*  
\*

De Memorie van Toelichting luidt als volgt:

De voorgestelde aanvulling van artikel 25f der locale raden-ordonnantie heeft ten doel om ook aan waarnemende burgemeesters de aan het burgemeestersambt verbonden toelage voor ambtskosten en huishuur te doen toekomen. Tot dusver was een daartoe strekkend voorschrift niet opgenomen uit overweging, dat de bezoldiging alleen reeds een voldoende belooning moest worden geacht. Intusschen is gebleken dat ook aan waarnemende burgemeesters representatieve eischen worden gesteld. Voorts wordt het billijk geacht hun, die voor langeren tijd de aan het burgemeestersambt verbonden functiën uitoefenen, ook al verlaten zij hun eigen woning niet, voor huishuur een tegemoetkoming te verleenen.

Het komt voorts noodig voor om de regeling van de bezoldigingen der gemeentesecretarissen aan hooger gezag over te laten. Het kan toch niet toelaatbaar geacht worden dat de burgemeesters, de verantwoordelijke chefs, aan wier kennis, werkkracht en verantwoordelijkheid zooveel hoogere eischen gesteld moeten worden dan aan hun onder-

geschikten, de gemeentesecretarissen, in bezoldiging bij dezen achtergesteld worden, gelijk in de praktijk in meerdere gevallen geschiedt als gevolg van de omstandigheid dat de bezoldiging der burgemeesters door de regeering en die der secretarissen door de gemeenteraden worden vastgesteld. Er behoort terzake een meer juiste verhouding is het leven te worden geroepen dan bij de thans geldende bepalingen meermalen een feit is. Ook hehoort er een zekere gelijkheid te bestaan tusschen de bezoldigingen van secretarissen van gemeenten van ongeveer gelijke belangrijkheid, waarvoor hooger gezag zorg zal kunnen dragen. De bovenmatige betaling van één gemeentesecretaris levert voorts voor andere gemeenteambtenaren een voortdurenden prikkel op om te streven naar hoogere bezoldiging, waarbij immer vergelijkingen plegen te worden gemaakt met de gemeente waar de dienstvoorwaarden het voordeeligst zijn.

Met de invoeging van artikel 43a wordt beoogd door de regeering preventief toezicht te doen uitoefenen op de meer belangrijke vermogensrechtelijke handelingen der gemeentebesturen. Het haar voor exceptioneele gevallen toekomend vernietigingsrecht, dat dient om raadsbeslissingen te achterhalen, wanneer die in strijd met de wet of het algemeen belang komen, heeft als middel van contrôle en toezicht slechts weinig uitwerking. De gemeenten zijn deelen van het geheel en handelingen, welke vermeerdering of vermindering van het gemeentelijk vermogen tengevolge kunnen hebben, gaan niet alleen het gemeentebestuur aan doch ook de regeering, die voor het geheel te zorgen heeft. Daarbij komt dat de gemeenten voor een aanmerkelijk deel haar huishouden drijven middels tegemoetkomingen van den lande en dat de regeering een gemeente, die in geldelijke moeilijkheden komt te verkeer, bezwaarlijk aan eigen lot kan overlaten, ook al is zij rechtens niet verantwoordelijk voor de gevolgen van een minder juist gemeentelijk beheer. Vooral onder de huidige tijdsomstandigheden, waarin de uiterste zuinigheid met 's lands geldmiddelen geboden is, komt meerdere contrôle op de vermogensrechtelijke handelingen der gemeentebesturen noodzakelijk voor en mag langer uitstel tot het in het leven roepen van hooger toezicht in het algemeen belang niet verantwoordelijk worden geacht.

Aan de bepaling, dat alleen de opgesomde beslissingen de goedkeuring der regeering behoeven, wanneer met de uitvoering daarvan een

berag van minstens f 10.000 is gemoeid, heeft de overweging ten grondslag gelegen, dat het vermogen der gemeenten voornamelijk gevaar loopt bij eenigszins belangrijke transacties, terwijl de verplichte goedkeuring van alle transacties van deze soort een te groote belemmering voor den gemeentelijken gang van zaken zou opleveren.

De voorgestelde aanvulling van artikel 49 der locale raden-ordonnantie heeft ten doel om buiten twijfel te stellen dat het land het collecteloon, hetwelk het zelf voor de inning van locale opcenten op landsbelastingen aan zijn inners te betalen heeft, van de betrokken locale ressorten kan terugvorderen. Het is billijk dat uitgaven, welke in het direct belang der ressorten worden gedaan, gerestitueerd worden. Wettelijk is de uitbetaling van collecteloon alleen voor de inning der hoofdsommen geregeld, doch nog niet voor de inning van de op die hoofdsommen komende locale opcenten. Een daartoe strekkende regeling wordt echter voorbereid.

---

## De Indische Raden.

**Bandoeng (Gemeente).** *Arbeidsbeurs.* Door den Burgemeester is aan den Raad ter vaststelling aangeboden een ontwerp-verordening regerende de samenstelling en den werkkring van de Gemeentelijke Arbeidsbeurs.

Het ontwerp is opgesteld aan de hand van een terzake van het Kantoor van Arbeid ontvangen leidraad.

Het nut van een Arbeidsbeurs behoeft voor Bandoeng niet meer aangetoond te worden. Toen de malaise uitbrak, was het de theecultuur, welke in de allereerste plaats te lijden had. Er werd toen door particulier initiatief een „Preanger Steunfonds” in het leven geroepen, dat naast geldelijken steun ook zijn bemiddeling aanbood om werkgevers en nemers tot elkaar te brengen.

Dat Fonds bewees zeer nuttige diensten. Toen de werkzaamheden tenslotte te druk liepen, zocht het Fonds steun bij de gemeente. Die steun werd verleend in dien zin, dat de zaken practisch naar de gemeente-secretarie werden overgebracht.

De instelling van een Arbeidsbeurs beteekent voor Bandoeng dus slechts een wettigen van den reeds bestaanden toestand.

*Terreinen belasting.* In gemeentebld No. 40 is verschenen een ontwerp-verordening tot heffing van een terreinenbelasting, vrijwel gelijk-luidend aan de reeds te Semarang bestaande verordening.

*Wethouders.* Voorgesteld is de Regeering te verzoeken te willen bepalen, dat de gemeenteraad van Bandoeng zal kunnen overgaan tot de aanstelling van een 3 tal Wethouders, zulks op een toelage aan f 300.— 's maands.

Er is hierbij gedacht aan een driedelige taak van het gemeentebestuur

- a. een financieele (de vroegere taak van de Financieele Commissie)
- b. „ technische („ „ „ „ „ Technische „ )
- c. een algemeen gedeelte.

Er wordt gemeend dat er geen aanleiding bestaat tot de aanstelling van een speciaal Inlandsch of een Wethouder voor Inlandsche zaken.

**Batavia (Gemeente)** *Benoeming van Wethouders.* De Burgemeester richtte volgend schrijven tot den Raad:

Bij ordonnantie van 15 dezer No. 21 (Staatsblad No. 327) is door aanvulling der Locale Radenordonnantie de mogelijkheid geschapen om in die gemeenten, wier Gemeenteraad door een Burgemeester wordt voorgezeten Wethouders te benoemen. Hoewel deze aanvulling aan het Wethouderschap niet dien vorm geeft, welke Uw College in zijn toenmalige samenstelling daaraan wel wenschte te zien (zie o. a. Gemeentebld 1919 No. 271 en 1920 No. 50,) alsmede de notulen der raadsvergaderingen van 28 Juli en 11 Augustus 1919, pag. 689 e. v. en 761 en van 23 Februari 1920, pag. 117 e. v.) — immers Uwe vergadering wenschte het Wethouderschap als een, den geheelen persoon vragend ambt, terwijl de ordonnantie — in verband met het daaromtrent verhandelde-door te bepalen, dat de Wethouders slechte eene vaste toelage wordt toegekend, dit thans onmogelijk heeft gemaakt, meen ik toch in den geest van Uwen Raad te handelen, door de instelling van Wethoudersplaatsen en daardoor tevens de vorming van een College van Burgemeester en Wethouders, waarop enkele onderdeelen van Uw en mijn taak zullen overgaan, voor te stellen.

Wat het aantal te benoemen Wethouders betreft, kan naar het voorkomt vooralsnog met een aantal van twee worden volstaan: mocht het later noodig blijken dit aantal uit te breiden, dan bestaat daartoe altijd nog gelegenheid, waar ingevolge art. 25h der ordonnantie de

Gouverneur-Generaal het aantal op twee, drie of vier kan bepalen. Wel komt het mij geraden voor om, overeenkomstig art. 25h der instellingsordonnantie, direct ook een tweetal plaatsvervangende Wethouders te benoemen, zoodat het College zelden incompleet zal behoeven te zijn.

Ik zou bij voorkeur voor deze functies personen uit Uw midden zien aangewezen; de ordonnantie laat echter de vrijheid ook personen daar buiten te benoemen.

Nu, zooals hiervoor reeds opgemaakt, het Wethoudersambt slechts als eene nevenbetrekking moet worden beschouwd kan de te verleenen toelage ook geringer zijn dan indien het voor de te benoemen titularissen eene levenspositie betrof: een bedrag van f 400.— per maand komt mij voor deze gemeente voldoende voor. Verder meen ik, waar de Wethouders de vertrouwensmannen van den Raad moeten zijn en als zoodanig met mij, zullen moeten samenwerken, mij van elke aanbeveling in deze te moeten onthouden. Wel komt het mij echter wenschelijk voor, dat vooraf de namen van de door U verlangde personen aan mij worden opgegeven, zulks om eventueele candidaten in de gelegenheid te stellen zich vooraf te beraden of zij een eventueele benoeming zouden kunnen aannemen en om op de Raadsvergadering een wellicht groot aantal stemmingen te vermijden. Van eene mededeeling van deze namen houd ik mij gaarne aanbevolen.

Al kunnen de dan aan te wijzen Wethouders dit ambt niet eerder aanvaarden, dan nadat de Gouverneur-Generaal de wensch van Uw College heeft ingewilligd om Wethouders voor deze Gemeente te benoemen, toch lijkt het mij wenschelijk deze aanwijzing reeds dadelijk te doen plaats hebben, waar wel als vaststaande kan worden aangenomen, dat inwilliging van gemelden wensch spoedig zal geschieden.

Resumeerende heb ik de eer Uwe vergadering thans voor te stellen:

- 1e. aan den Gouverneur-Generaal den wensch te kennen te geven om in deze gemeente uit Uw midden twee Wethouders en twee plaatsvervangende Wethouders te benoemen;
- 2e. den Gouverneur-Generaal voor te stellen, aan het ambt van Wethouders eene toelage te verbinden van f 400.— per maand;
- 3e. over te gaan tot benoeming uit Uw midden van twee Wethouders en twee plaatsvervangende Wethouders.

Ik teeken hierbij aan, dat ik — mocht het — bovengegeven voorstel om welke reden ook niet doorgaan — in dat geval tot Uwen Raad zal

moeten komen met een ingrijpende wijziging van het commissiewezen, aangezien de bestaande toestand meer groote omslachting meebrengt en toch niet een zoo goed mogelijke voorbereiding der zaken waarborgt. In dezen bestaanden toestand heb ik dan ook noode berust in afwachting van de invoering van het Wethoudersinstituut.

*Instelling arbeidsbeurscommissie.* Door den Burgemeester is met de heeren P.R.W. van Gessler Verschuur, Assistent-Resident van Batavia en A. Vreede, Hoofd van het kantoor voor Arbeid een voorloopig Comité gevormd, hetwelk zich ten doel stelt de verdeeling van en het beheer over de door de Pers en de dames Otto en Van Brakel ingezamelde gelden en goederen ten behoeve van de armlastige werkelozen. Het heeft evenwel van het begin af in de bedoeling gelegen om het karakter van dat Comité slechts zeer tijdelijk te doen zijn, zulks in afwachting van de totstandkoming van een Gemeentelijk Comité. De heer Vreede had reeds verschillende personen uit de werkgeverskringen, zoomede den Hoofdredacteur der Indische Courant (West-Java Editie) en den Secreraris van de Federatie van Europeesche werknemers in Nederlandsch-Indië gepolst of zij eventueel verder deel willen uitmaken van een in te stellen Gemeentelijke Arbeidsbeurscommissie.

*Subsidies.* Door den Burgemeester is op voorstel van de Commissie van voorlichting inzake het eventueel treffen van een plaatselijke regeling van de Armenzorg, den Raad in overweging gegeven tot het verleenen van een Gemeentelijke subsidie van f 1000.— aan de definitieve Commissie voor de bestrijding van de werkeloosheid.

*Verkeer.* De Raad stelde in zijne vergadering van 10 April 1922 vast eene „Verordening tot regeling van het verkeer op de wegen in de gemeente Batavia”.

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 12 van de Javasche Courant van 16 Juni 1922 No. 48.

*Blitar (gemeente). Belastingen.* De Raad stelde in zijne vergadering van 13 April 1922 vast eene „Verordening tot heffing van opcenten op de hoofdsom van de verponding en op de personeele belasting in de gemeente Blitar.”

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 13 van de Javasche Courant van 30 Juni 1922 No. 52.

**Tebingtinggi (gemeente).** *Vétérinaire-dienst.* De Raad stelde in zijne vergadering van 17 Januari 1922 vast eene „Verordening op het keuren en slachten van vee, het keuren, vervoeren, bewaren en verkoopen van vleesch in de gemeente Tebingtinggi.”

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 13 van de Javasche Courant van 30 Juni 1922 No. 52

**Madioen (gemeente).** *Verkeer.* De Raad stelde in zijne vergadering van 31 Maart 1922 vast eene „Verordening regelende het toezicht op de verhuurderij van paarden, rij — en voertuigen in de gemeente Madioen.

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 13 van de Javasche Courant van 30 Juni 1922 No. 52.

**Kediri (gemeente).** *Melkhandel.* De Raad stelde in zijne vergadering van 30 Maart 1922 vast eene „Verordening regelende den handel in — en den verkoop van melk in de gemeente Kediri.

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 13 van de Javasche Courant van 30 Juni 1922 No. 52.

**Soerabaja (Gewest).** *Ambtenaren* De Raad stelde in zijne vergadering van 17 Mei 1922 vast eene „Verordening regelende den rechtstoestand der ambtenaren van het gewest Soerabaja”.

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 12 van de Javasche Courant van 16 Juni 1922 No. 48.

*Belastingen.* De Raad stelde in zijne vergadering van 5 October 1921 vast eene „Verordening tot heffing en invordering eener belasting onder den naam van „motorrijtuigenbelasting” in het gewest Soerabaia.

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 13 van de Javasche Courant van 30 Juni 1922 No. 52.

**Pematang Siantar (gemeente).** *Waterleidingen.* De Raad stelde in zijne vergadering van 5 Mei 1922 vast eene „Verordening betreffende de gemeentelijke waterversprekking te Pematang Siantar.

Deze verordening is afgekondigd in het Extra-bijvoegsel No. 12 van de Javasche Courant van 16 Juni 1922 No. 48.

## Nederland.

**Het financieel beheer van gemeentebedrijven.** Op 1 Januari j. l. is in werking getreden eene verordening op het geldelijk beheer van de bedrijven der gemeente Nijmegen. Toen Burgemeester en Wethouders, in 1921, het ontwerp van die verordening aan den Raad aanboden, lieten zij dit vergezeld gaan van eene uitvoerige toelichting, waarin zij zich rekenschap gaven van verschillende systemen, die bij het financieel beheer van gemeentebedrijven kunnen worden gevolgd. Nu de Staatscommissie tot herziening der gemeentewet ingrijpende veranderingen voorstelt van de wettelijke regelen, die op administratie der gemeentefinanciën betrekking hebben, komt het ons voor, dat het nut kan hebben, kennis te nemen van de nieuwe Nijmeegsche verordening. Wij zullen deze daarom aan eene bespreking onderwerpen, wat ons gemakkelijk wordt gemaakt door de toelichting, welke Burgemeester en Wethouders hebben gegeven.

De bedoeling is geweest, dat door vaststelling der verordening alle bestaande verordeningen op het geldelijk beheer van de bedrijven zouden vervallen. Daarom is er naar getreefd, zoodanige regeling te maken, dat zij zonder bezwaar op alle bestaande bedrijven en vermoedelijk ook op alle nieuw in te stellen bedrijven kunnen worden toegepast.

Daardoor is het mogelijk geworden het financieele beheer van alle bedrijven voortaan te leiden langs dezelfde lijnen.

Burgemeester en Wethouders hebben overwogen of eene centrale boekhouding voor de bedrijven, zooals Enschede, en in navolging van die gemeente o.a. Amersfoort hebben ingevoerd, aanbeveling zou verdienen. Het college meende die vraag ontkennend te moeten beantwoorden. Het schreef daaromtrent:

„Wij hebben ook de vraag overwogen of eene centrale boekhouding voor de gemeentebedrijven zooals Enschede en Amersfoort die hebben ingevoerd, hier geen aanbeveling zou verdienen. Wij meenen die vraag ontkennend te moeten beantwoorden. Het hoofdbeginsel der centrale boekhouding is dit, dat de boekhouding der bedrijven wordt gevoerd door een bedrijf, dat „Centrale Boekhouding” heeft en welks ambtenaren aan de hoofden van takken van dienst geen verantwoording verschuldigd zijn. Op deze wijze tracht men de boekhouders te behoeden voor verkeerde invloeden van bedrijfsdirecteuren.

Tegen dit hoofdbeginsel van het stelsel eener centrale boekhouding hebben wij bedenkingen. Het is wel juist, dat de boekhouding licht moet werpen op het gevoerde beheer en de gebreken daarvan aan den dag moet brengen, zoodat er in theorie wel wat is te zeggen voor eene bepaling, welke den beheerders, in casu den directeuren, allen invloed op de boekhouding ontnemt. Maar daartegenover staat dat een boekhouder, die zijne taak goed opvat, ook aan de verkeerde invloeden van een *boven* hem geplaatsten ambtenaar weerstand zal bieden. Wij achten het niet in het belang der gemeente den directeuren alle medezeggenschap over en allen invloed op de financieele administratie te onthouden, omdat dit op het verantwoordelijkheidsgevoel verlamrend werkt. Het alhier toegepaste stelsel, waarbij — al moge dit dan niet met zooveel woorden bij verordening zijn bepaald — onder den directeur staan een adjunct voor den technischen dienst (de adjunctdirecteur) en een adjunct voor den administratieven dienst (de boekhouder) schijnt ons juist toe, wijl daarbij eene samenwerking kan worden verkregen, die de gemeente ten goede komt. Bovendien zal de Directeur den bijstand van een goed onderlegd administratie hoofdamtenaar niet kunnen missen.

Wel worden van de centrale boekhouding nog verdere voordeelen genoemd, maar deze zijn niet zóó groot dat zij opwegen tegen het nadeel, dat o.i. gelegen is in de doorvoering van het hoofdprincipe der centrale boekhouding. Overigens vergete men niet, dat bij een „Centrale Boekhouding” de administraties der verschillende bedrijven niet in die mate zijn gecentraliseerd, als de naam van het instituut zou doen vermoeden. Uit den aard der zaak is het noodig, de financieele resultaten van elk bedrijf tot uitdrukking te laten brengen en daarom moet er voor elk bedrijf een aparte boekhouding worden gevoerd. Bij het stelsel eener centrale boekhouding ontkomt men daaraan dan ook niet.

Ook is de vraag onder de oogen gezien of het kasbeheer der bedrijven niet meer gecentraliseerd moet worden. Tot dusverre bestond er centralisatie in zooverre, dat de bedrijven hunne overvloedige kasgelden moesten storten bij den gemeenteontvanger, wiens kas dus was te beschouwen als controle-kas der gemeente. De verordening is aan dit systeem, dat in de practijk goed werkte, blijven vasthouden, doch zij gaat iets verder door te bepalen, dat Burgemeester en Wethouders eene regeling kunnen voorschrijven, krachtens welke de door hen

aangeduide betalingen moeten geschieden door den ontvanger en wel in rekening-courant met het bedrijf. In de toelichting schreven Burgemeester en Wethouders daar omtrent:

„Wij zijn, in aansluiting met de thans gevolgde handelwijze, voornemens, van de hier bedoelde bevoegdheid slechts gebruik te maken, indien het betaling van geldsommen betreft, welke op eenvoudige wijze kunnen worden vereffend door afschrijving van de rekening, welke de gemeente-ontvanger bij den bankier heeft. Wij stellen ons de zaak dus zoo voor, dat de bedrijven slechts met den ontvanger in rekening-courant zullen staan en dat deze op zijn beurt, eene loopende rekening heeft bij eene bankinstelling.

Naar ons oordeel moet de kas van de gemeente-ontvanger blijven de centrale-kas der gemeente; de tusschenvoeging eener afzonderlijke instelling — een centrale kas voor de gemeentebedrijven, waaraan dan een incassodienst zou moeten worden verbonden —, zou naar ons oordeel, voor deze gemeente leiden tot een belangrijke vermeerdering van kosten — ook als gevolg van noodzakelijke uitbreiding van personeel — en tot grooteren administratieven omslag.

Oprichting eener centrale kas voor de bedrijven, als hiervoor bedoeld, durven wij ook daarom thans niet aan te bevelen, wijl eerlang eene herziening der Gemeentewet is te verwachten, waarin waarschijnlijk ook de financieele gemeente-administratie zal worden betrokken. Bovendien is tot stand gekomen eene wijziging in het gemeentelijk belastingstelsel, in verband waarmede de inning der plaatselijke inkomstenbelasting door den ontvanger zal vervallen. Dit zal leiden tot eene inkrimping van de werkzaamheden op het ontvangerskantoor. Te zijner tijd zou daar kunnen worden overwogen, of in de richting van overging van kasbeheer van de bedrijven naar het ontvangerskantoor geen verdere stappen kunnen worden gedaan”.

De laatste zinsnede van dit citaat verdient bijzondere aandacht, nu van verschillende zijden is betoogd, dat de Staatscommissie-Oppenheim aan de functie van gemeente-ontvanger te weinig waarde heeft geschonken. Al mocht die betrekking in de toekomst niet meer met name in de Gemeentewet worden genoemd, ook wij zijn van oordeel, dat ten slotte niet kan worden gemist een hoofdadministratie van de financiën der gemeente, waarin de eindresultaten der verschillende takken van dienst tot uitdrukking komen. Inderdaad verdient het denkbeeld overweging of het instituut, dat met het voeren dier hoofdadministratie

zal worden belast, niet tevens kan zijn de kassier van de bedrijven. Een der eerste beginselen van een goed bedrijfsbeheer toch is, dat boekhouding en kasbeheer niet in één hand mogen worden gelegd. Doorvoering van dit beginsel, vooral in kleine bedrijven, is echter dikwijls met het oog op de hooge personeelskosten, niet mogelijk. Door nu de bedrijven slechts over te laten de boekhouding en het centrale instituut te belasten met het innen en betalen van de gelden en het voeren der kasadministratie, wordt op eene weinig kostbare wijze de scheiding tusschen kasbeheer en boekhouding verkregen, welke ook met het oog op de contrôle van groote beteekenis is.

Hoe men nu den leider van het hierbedoelde instituut wil noemen, of men den minder juisten naam van gemeente-ontvanger zal overnemen dan wel of men eene andere titulatuur zal kiezen, is eene vraag die o. i. van weinig beteekenis is.

In Nijmegen heeft derhalve elk bedrijf zijn eigen boekhouding behouden. Die boekhouding wordt gevoerd naar de dubbele methode; getracht is zoodanige regelen te maken, dat het bedrijf niet meer als het ware vast zit in een harnas van voorschriften. Slechts is voorgeschreven, dat de boekhouding zoodanig moet zijn ingericht, dat daaruit steeds een gespecificeerd overzicht is samen te stellen van de bezittingen, vorderingen en schulden van het bedrijf en van de financieele resultaten met de exploitatie bereikt. Een eisch dus, waaraan elke goede boekhouding moet voldoen.

Omtrent het nut van het opmaken van begrootingen voor de gemeente-bedrijven zijn, zooals bekend is, de meeningen verdeeld. Het komt ons voor, dat, hoe men deze zaak ook bekijkt, vaststaat, dat jaarlijks ten behoeve van het opmaken der gemeentebegroting moeten worden geraamd o. a. de winsten of de verliezen van de bedrijven. Om tot deze ramingen te komen, moet voor elk bedrijf eene berekening worden gemaakt van de baten, welke men verwacht en van de lasten, die vermoedelijk in het debet der verlies- en winstrekening zullen komen. En nu kan men deze berekening geene begroting willen noemen, zij moet er zijn. Het bezwaar, dat vooral van de zijde van de bedrijfsambtenaren dikwijls tegen begrootingen wordt aangevoerd, is dan ook meestal niet gericht tegen het opmaken der begroting op zich zelf, maar het bestaat hierin dat deze begroting hetzelfde karakter heeft als de gemeente-begroting d. w. z. dat de daarop voorkomende posten, elk op zich zelf, als bindende credieten voor den bedrijfslieder moeten worden beschouwd, wat

een soepel bedrijfsbeheer in den weg staat. Ook Burgemeester en Wethouders van Nijmegen hebben ingezien, dat, wat voor eene gemeentebegrooting goed moge zijn, het nog niet is voor eene bedrijfsbegrooting. Zij schrijven daaromtrent in hunne toelichting :

„Volgens het ontwerp zullen de jaarlijksche bedrijfsbegrootingen niet zijn begrotingen van ontvangsten en uitgaven, maar begrotingen, waarvan de eerste afdeeling bevat eene raming van lasten en baten, en de tweede afdeeling eene raming van de buitengewone ontvangsten en de buitengewone uitgaven. De eerste afdeeling zal haar tegenstuk vinden in de later op te maken verlies- en winstrekening, terwijl de tweede afdeeling een raming zal geven van de vermoedelijke mutaties in het bedrijf vastgelegde kapitaal en in de bestanddeelen daarvan. Dergelijke begrotingen kunnen, omdat zij op commercieele leest zijn geschoeid, de verwachte exploitatie-uitkomsten scherper naar voren laten komen en in het algemeen een beter inzicht verschaffen in de financieele gestie van eenig bedrijf, dan een zoogenaamde kasbegrooting vermag te doen.

De nuttelooze aanvullingen en wijzigingen der bedrijfsbegrotingen, welke in de praktijk hierop neerkomen, dat de begrotingscijfers met de rekeningcijfers ongeveer in overeenstemming worden gebracht, zullen, wordt ons voorstel aangenomen, voortaan achterwege worden gelaten. Wel zal de begrooting *als geheel* bindend blijven, in dien zin, dat de cijfers daarvan, welke op de winst of het verlies, op de rente, de aflossing enz. betrekking hebben, in de *gemeente*-begrooting worden overgenomen. Ook wat de buitengewone uitgaven betreft, blijft het bindend karakter van de posten der *bedrijfs*-begrooting bestaan. Immers tegenover de buitengewone uitgaven staan de buitengewone ontvangsten van de gemeente in den vorm van kapitaalverstrekking. En daartoe moeten bij de gemeente-begrooting *bindende* credieten worden verleend.”

Merkwaardig is, dat, toen art. 114*bis* de gemeentewet de vrijheid schiep, de financieele administratie der bedrijven op commercieele leest te schoeien, de samenstellers der verordeningrn op het geldelijke beheer meestal op twee gedachten bleven hinken. Men was als het ware opgegroeid in kameralistische sfeer; men kende tot nu toe slechts begrotingen en rekeningen *van ontvangsten en uitgaven in geld*. En ofschoon men nu in de verordeningen voorschreef, dat de administratie zou worden gevoerd naar de dubbele methode en dat er jaarlijks eene balans en eene verlies- en winstrekening zouden worden opgemaakt,

men  
en t  
voo  
maa  
terd  
met  
"  
gesc  
naa  
con:  
adm  
win:  
reke  
der  
den  
vall  
heel  
erva  
vere  
N  
vera  
(Uit

B  
to  
Hes:  
to  
F. I  
to  
W.  
Pan  
to  
J. F  
en

men bepaalde tevens, dat er jaarlijks eene rekening van *ontvangsten* en *uitgaven* moest worden samengesteld. Ook te Nijmegen wordt tot 1922 voor elk bedrijf eene rekening van ontvangsten en uitgaven opgemaakt, maar deze is nu vervallen, omdat de Raad door vaststelling en Geduperte Staten door goedkeuring der verordening accoord bleken te gaan met de volgende beschouwingen van Burgemeester en Wethouders.

„In het nu samengestelde ontwerp is niet alleen uitdrukkelijk voorgeschreven, dat de boekhouding van het bedrijf zal worden gevoerd naar de dubbele methode, maar getracht is dit beginsel ook verder consequent door te voeren. De verantwoordingsstukken van eene administratie naar die methode zijn eene balans en eene verlies- en winstrekening. Het ontwerp laat nu de *balans* en de *verlies- en winstrekening* vaststellen door den Raad vóór de voorloopige vaststelling der gemeenterekening. Daarmede kan dan de zaak als afgedaan worden beschouwd. De rekening van inkomsten en uitgaven zal dus vervallen, wat geen enkel bezwaar oplevert, omdat, naar ook de practijk heeft geleerd, die rekening niet het minste nut heeft; de opmaking ervan eischt tijd en dus geld, zoodat zonder eenig voordeel te verliezen, vereenvoudiging zal worden verkregen.

Met eene balans en een verlies-winstrekening alleen is een afdoende verantwoording volkomen gewaarborgd.”

(Uit „de Gemeente-gids”)

Wordt vervolgd.

---

## Personalia.

Benoemd werden:

tot lid van den gewestelijken raad van Cheribon, de heer Mr. E. Hesselink, Voorzitter v/d landraden te Cheribon en Koenigan.

tot idem van den gemeenteraad van Modjokerto, de heer Dr. J. F. H. de Graaff, civ, geneesheer te Modjokerto.

tot idem van den gewestelijken raad van Bantam, de heer Mr. J. W. van der Jagt, Voorzitter v/d landraden te Serang, Tjilegon, Pandeglang en Rangkasbetoeng.

tot idem van den gemeenteraad van Sawah Loento de heeren Dr. J. K. W. Kehler, eerstaanwezend bedrijfsarts bij de Ombilin mijnen en Pradja Koesoema Adjunct-Boekhouder bij de Ombilin mijnen.

## Officieele Mededeelingen.

Het Bestuur is samengesteld als volgt.

1. J. J. G. E. Rückert, Voorzitter.
2. G. de Raad, Secretaris.
3. F. W. M. Kerchman, Penningmeester.
4. W. J. A. C. Bins. Bestuurslid voor Batavia.
5. E. J. Eggink, „ „ Batavia.
6. Th. B. A. Faubel, „ „ Soerabaia.
7. B. Coops, „ „ Bandoeng.
8. D. Baron Mackay, „ „ Medan.
9. R. Sastrowidjono, „ „ Djocjakarta.

Leden van het dagelijksch bestuur afd. Sumatra's Oostkust :

D. Baron Mackay, Voorzitter en G. Jansen, Secretaris-Penningmeester. Het geheele Bestuur bestaat uit 6 leden.

\* \*

Het tarief voor advertenties in het tijdschrift is als volgt :

Prijzen der advertenties per keer.

| Aantal plaatsingen<br>per jaar | Geheele<br>pagina | Halve<br>pagina | Kwart<br>pagina | Achter en binnenzijden<br>omslag geheele pagina |
|--------------------------------|-------------------|-----------------|-----------------|-------------------------------------------------|
| 6                              | f 10.—            | f 6.—           | f 3.50          | f 15.—                                          |
| 12                             | „ 9.50            | „ 5.50          | „ 3 —           | „ 13.50                                         |
| 24                             | „ 9.              | „ 5.—           | „ 2.50          | „ 12.—                                          |

De abonnementsprijs voor dit orgaan bedraagt f 15.— per jaar.

\* \*

Copy voor elk nummer van dit tijdschrift dat op den 1sten der maand verschijnt, wordt ingewacht uiterlijk op den 16en der voorafgaande maand, copy voor het nummer van den 16en, uiterlijk op den 1sten der maand.

\* \*

Het honorarium voor artikelen in het orgaan bedraagt voor hoofd-artikelen f 5.— per bladzijde druks (gedeelten eener bladzijde naar evenredigheid) en voor z.g. Decentraliana-berichten f 3.50 per bladzijde druks.

\* \*

g-

r  
-  
o

I

J.

Z  
Incie  
V  
de  
An  
vere  
te  
in  
tu